

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Lärares syn på jämställdhet, genus och könsroller i skuggan av
mångkulturalism och identitetssökning hos invandrarungdomar
från Mellanöstern.

Koshe Mahmod

Mirila Bardakji

HÖSTTERMINEN 2019

Program: VAL/ULV

Kurs: LAU927

Handledare: Bengt Edström

Abstract

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Program och/eller kurs: LAU 927
Nivå: Grundnivå/Avancerad nivå
Termin/år: Ht/2019
Handledare: Bengt Edström
Examinator: Rolf Lander

Nyckelord: Multikulturalism, patriarkalism, sociokulturalism, könsroller och genus, värdering, familj uppfostran, identitet och multietnicitet.

-
- Syfte:** Syftet med detta arbete är att undersöka vad patriarkalisk uppfostran har för roll i utkristalliseringen av synen på genusfrågan, könsroller och jämställdhet hos elever från Främre orienten enligt intervjuade pedagoger. Vi vill även med detta arbete få vetskap om vilka pedagogiska metoder modersmåls lärare och andra pedagoger använder för att implementera den svenska värdegrunden och ge dessa elever en uppfostran i riktning mot jämställdhet och demokrati.
- Teori:** Social konstruktivism är vår tolkningsbas och till den fogar vi begreppet multikulturalism samt en diskussion om vikten av flerspråkiga och multikulturella kunniga pedagoger i skolan.
- Metod:** Vårt arbete bygger på en kvalitativ undersökning i form av intervjuer. De omfattar sex lärare, som alla tjänstgör i Trollhättans stad och är geografiskt utspridda på tre olika invandrartäta grundskolor, varav fyra modersmåls lärare, en mentor till årskurs nio och en klasslärare årskurs åtta.
- Resultat:** Vi har i vår studie fått mycket värdefulla och positiva indikationer på att våra informanter arbetar i en sådan riktning som skapar goda förutsättningar för att kunna uppnå en syntes mellan olika kulturer inom ramen för jämställdhet och demokrati. Elever och föräldrar lär sig att respektera och acceptera människors olikheter, något som även Bunar och Lahdenpäre förespråkar i multikulturalitetens och interkulturalitetens spår.

Innehåll

1. Inledning och bakgrund	5
2. Syfte.....	6
2.1. Frågeställning.....	6
3. Tidigare forskning.....	7
3.1. Flerspråkighet och multikulturalism	7
3.2. Jämställdhet och värdegrunds principer.....	8
3.3. Identitetsökning och språkets inflytande.....	9
3.4. Hemlandets sociokulturella inverkan.....	9
3.5. Modersmål, interkulturalitet och värdekonflikter.....	10
3.6. Värdekonflikter.....	11
3.7. Olikheter i skolan och synen på demokrati.....	12
3.8. Synen på könsroller och kulturella olikheter.....	13
3.9. Etnicitets kulturer och värdekonflikter.....	14
4. Teori.....	16
5. Metod.....	18
5.1. Diskussion om val om metod.....	18
5.2. Validitet och reliabilitet.....	18
5.3. Intervjuer och urvalsprocessen.....	19
5.4. Etiska principer.....	20
6. Resultat.....	21
7. Sammanfattning.....	30

8. Analys.....	31
9. Diskussion.....	36
9.1. Metoddiskussion.....	36
9.2. Resultatdiskussion.....	36
10. Vidare forskning.....	42

Appendix

- Svvarsintervju (1–1)
- Intervju med en egyptiska barnuppfostran och familj expert (1–2)

1. Inledning och bakgrund

I Sverige lever många invandrarungdomar mer eller mindre under ständiga konflikter. Dessa ungdomar lever i en ständig ovisshet om vilka moraliska och etiska principer som är rätt för deras personliga utveckling på grund av social tillhörighet, språkliga brister, värderingar och livsstilar. De tycks befinna sig utanför det svenska samhället eller leva i ett parallellsamhälle. Denna samhällsgrupp växer upp i Sverige och pendlar mellan olika samhällskulturer. De försöker att leva upp till den gällande samhällskulturen och normer som dominerar på skolan samtidigt som de försöker även följa den ”inhemska” hemlandskulturen genom modersmålsundervisningen och genom inspiration av föräldrarnas roll i hemmet. Detta dilemma gör att många av samhällets lagar, normer och regler som styr den svenska skolmodellen ställs på sin spets framför allt när det gäller synen på den svenska skolans värdegrund.

Det förefaller som om denna situation skapar någon form av identitetskris hos invandrarungdomar främst hos de ungdomar som kommer från Mellanöstern. Det handlar om vad som egentligen gäller i hemuppföstran och modersmålsundervisning, den egna kulturen och dess värderingar eller det nya hemlandets dominerande livsmönster som utövas av majoriteten. För de flesta föräldrar och vårdnadshavare till dessa barn tycks det handla mer om den egna sociala och kulturella identiteten att *vara eller icke vara*, något som verkar utgöra grunden till hela deras existens. För samhället tycks det vara en del av den multikulturalistiska processen där mångfalden präglar dagens svenska samhälle i skolorna genom matvanor, synen på idrott och simning för flickor, och duschande i skolan.

Mellan dessa två olika sociala och kulturella sfärer (hemlandets och det svenska) verkar invandrarungdomarna befinna sig i ”ingenmansland” med en ständig identitetskamp om vilka de egentligen är. Därför är de tvungna att skapa goda förutsättningar för att bli accepterade hos två helt skilda sociala och kulturella institutioner som utgörs av hemmet och skolan.

Denna ständiga strävan efter att undvika konflikter mellan dessa två helt åtskilda levnads-
mönster och livsstilar och värderingar utgör karaktärsteken för dessa ungdomars vardagsliv.

Därför vill vi med detta arbete synliggöra och lyfta upp dessa ungdomars situation sett ur modersmålslärares perspektiv samt undersöka om modersmålsundervisningen i skolan vid sidan av hemmets sociokulturella förutsättningar och uppföstran utgör ett hinder eller en förutsättning för dessa invandrarelevs integration och identitetssökning.

2. Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka modersmåslärares, mentorers och ämneslärares roller i invandrarungdomars identitetsskapande och betydelsen av patriarkalisk uppfostran i hemkulturen i fråga om jämställdhet och könsroller.

2.1. Frågeställning

- Vilken roll spelar etnicitet och den patriarkaliska kulturen i utkristalliseringen av könsroller och jämställdhet hos invandrarbarn från Mellanöstern enligt pedagogerna?
- Hur gör lärare och mentorer för att implementera skolans värdegrund och ge eleverna en uppfostran med inriktning mot jämställdhet och demokrati?

3. Tidigare forskning

3.1. Flerspråkighet och multikulturalism

Bunar (1999), uppger att inställningen till begreppet multikulturalism hos svenska lärare har förblivit en betydande faktor i att begreppet inte implementerats och systematiserats i praktiken på svenska skolor. Multikulturalism har enligt författaren fått en negativ klang för barn och ungdomar med invandrarbakgrund. Bunar går vidare i sin text och skriver om en lärare och dennes syn på attityden till multikulturalismen som begrepp. Läraren som blivit tillfrågad uppger att begreppet multikulturalism används av politikerna som en beskrivande term för deras skola då skolan inte innefattas av ett multikulturellt system i praktiken. Det multikulturella har enligt läraren fått en konstig klang. Ingen i förorten vill kännas vid ordet "multikulturalism". För dem är det samma sak som att säga "här bor många invandrare". Förorternas invånare vill helt enkelt inte bli stigmatiserade genom begreppet, uppger samma lärare.

Stigmatiseringen ligger i att begreppet sammankopplats med invandratäthet i de förorter i svenska storstäder där det bor flest invandrare, menar författaren. Vad gäller modersmålsundervisningen, vidhåller (Ladberg 2003, s. 127), att barn tillhörande olika etniska grupper har stora behov till sina modersmål, det språk som talas hörs och utövas hemma. Dessa barn är enligt författaren uppvuxna med det språk som dominerar familjens språk och det kan därför aldrig ersättas med ett annat språk. Däremot kan det första språket kompletteras med det institutionella språket i skolan och med andra språk, enligt författaren.

Högdin (2007, s.29) hävdar att det mångkulturella samhället består av en stat, en region, eller ett mer begränsat område som en stad, en förort eller en skola som är byggd för att passa olika kulturer. Enligt henne mångkulturalitet ses oftast ur ett ideologiskt perspektiv och kan därför inte reduceras till en specifik förståelse eller tolkning.

I en rapport, som gavs ut av (Skolverket 2002 :228), var syftet att undersöka hållningen till modersmålsundervisning och integration. Därför intervjuades de flesta aktörerna i skolan, föräldrar, elever, modersmålslärare och ämneslärare. Resultatet avslöjade en negativ inställning till det sätt som modersmålsundervisningen är upplagd och organiserad på. Det handlar om framförallt lektionstid och gruppindelning för modersmålslärarna. Undersökningen visar en övervägande positiv syn på ämnet modersmål, men bekräftar samtidigt ämnets låga status i samhället.

Gällande föräldrars attityder till modersmålsundervisning har en enkätundersökning genomförts av Anna-Lena Tvingstedt (2011). Denna enkätundersökning har visat att föräldrarnas hållning och syn på modersmålsundervisning är allmänt positiv och de anser vidare att denna form av språkundervisning kan främja lärandet i andra ämnen så som exempelvis det svenska språket och ge barnen trygghet. Enligt Svensson (2012, s.31) är flerspråkiga barn, som får ett

positivt bemötande i skolan och av sina ämneslärare, en tillgång, eftersom flerspråkighet enligt författaren leder till goda skolresultat hos de elever som tar del av modersmålsundervisningen jämfört med elever som inte ges eller tar del i denna form av flerspråkighetsundervisning.

Vidare har Skolverkets kommentarmaterial (2011, s.6) bekräftat synen på modersmålsundervisning och att denna form av undervisning har positiv effekt på barnens lärande och utveckling. Detta motiveras med faktumet att om man har redan ett språk i bagaget kan man ha lättare att lära sig ett nytt språk. Dessutom bidrar modersmålsundervisningen till skapandet av elevernas egna identiteter.

3.2. Jämställdhet och värdegrundsprinciper

Processen att genomföra eller påskynda jämställdhetsfrågan har inte varit en lätt kamp. Enligt Wahlgren (2011) handlar det om en långsiktig process att driva denna fråga. På skolor och förskolor och andra institutioner och arbetsplatser är inte denna fråga frivillig att driva eller inte, utan snarare en skyldighet att genomdriva enligt lagen.

Enligt skollagen 1, 2§ ska de som tjänstgör inom skolan främja jämställdhet mellan könen och jobba för att aktivt motverka alla former av kränkande behandlingar och antisocialt beteende (Larsson 2013, s. 12). Jämställdheten kan också enligt (Nationalencyklopedin, 2013) förklaras som en fråga om makt och inflytande som också avser det ekonomiska oberoendet mellan könen oavsett om det handlar om näringslivspositioner och ägande, ansvar samt arbetsuppgifter och utvecklingsvillkor.

I skolans värld drivs jämställdhetsfrågan projektvist, tematiskt, men långt från att utgöra en del av det vardagliga arbetet. Detta förutsätter, enligt Heldin (2006, s.21–22), att lärarna ska ha adekvata kunskaper om ämnet och agera professionellt för att förmedla och implementera jämställdheten utifrån genusbaserade fakta och kunskaper. Det gäller att arbeta mot attitydförändringar. Sjöberg (2009) vidhåller vikten av att lära elever ett nytt sätt att tänka; långtifrån deras egen tankesfär och självuppfattningar till förmån för goda medborgerliga egenskaper:

” Den medborgerliga kompetensen synes dock delas upp i två syften; dels en socialt medborgerlig diskurs i ett demokratiskt jämlikhetsperspektiv. Detta perspektiv belyses genom beskrivningar som: Medborgerlig kompetens är baserad på kunskap om begreppen demokrati, rättvisa, jämlikhet och medborgarskap”. (Sjöberg 2009, s.40).

3.3. Identitetsökning och språkets inflytande

Hyltenstam (2003, s. 215) vidhåller att om eleven har ett stort ordförråd i sitt modersmål kan ett lättare lärande och förståelse i andra ämnen främjas genom att eleverna blir kapabla att överföra sina tankar, kunskaper och erfarenheter till det nya språket. Av dessa anledningar är modersmålslärares specifika roll att integrera dessa elevers förhållningssätt till det nya samhället i övrigt grundläggande. Det gäller inte bara att förmedla kunskaper, utan lika mycket skolans värdegrund och synen på demokrati, jämställdhet och könsroller.

Sahlström, m.fl. (2013, s.172) betonar vikten av att lära sig ett nytt språk och menar att ett nytt språk berikar och stimulerar nya erfarenheter. Vidare anser författaren att språket inte bara är ett sätt att kommunicera eller förmedla kunskaper, utan ett språk är en del av lärandets process! Ladberg (2000) vidhåller att modersmålet som ämne förstärker invandraelevernas kulturella och sociala miljöer och stimulerar deras kunskaper och erfarenheter som gör dem aktiva i samhället. Samtidigt håller författaren sig kritisk till skolpersonalens/lärares negativa attityd till invandrabarnens intellektuella förmågor. De anses mindre presterande än de svenska eleverna. Identiteten är en grundförutsättning i ungdomarnas ständiga sökande efter jaget, menar (Frisén & Hwang, 2006, s. 216–217) att:

identitet skapas i en konfliktyta där drömmar ställs mot social realitet, möjligheter mot begränsningar och stabilitet mot förändring. När vi närmar oss denna konfliktyta, ser vi hur sociala faktorer som tillhörighet (klass, kön, etnicitet) omvandlas till inre möjligheter eller hinder /.../ den enskilde individen utvecklar strategier, som möjliggör överskridanden av potentiella sociala hinder/.../ i vissa fall kommer människor att förneka betydelsen av den sociala bakgrunden och istället lyfta fram bilden av den unika individen som av egen kraft tagit sig fram i världen.

3.4. Hemlandets sociokulturella inverkan

En kollektiv eller nationell identitet bildas genom en stor variation av kulturer och identiteter. Enligt Gagnestam (2003) kan man använda sig av olika kulturellrelaterade begrepp, kontextuella termer, normer och livsmönster för att kunna integrera alla dessa kulturella olikheter och identiteter och skapa en nationell identitet som sedan måste implementeras genom undervisning och lagar.

Vad gäller det sätt på vilket man förstå sig på främmande kulturer menar författaren att det krävs medvetenhet om den egna kulturen. Det handlar om en process av både integration och reflektion avseende nya kunskaper och kulturella värderingar. Författaren understryker att den sociokulturella hemmiljön och omgivningen föräldrarna härstammar ifrån eller har vuxit upp i kan sätta sina spår i barnens liv och personlighetsdrag, vilket kan vara till stor fördel genom att barnen tillhör två kulturer. I det fallet, berikas barnen och de ser saker och ting genom olika perspektiv samt erövrar båda språkliga och kulturella kompetenser.

Utifrån multikulturalismens princip, där invandrarungdomar utgör hörnstenar, betonar Lahdenperä & Sandevärn, (2016) den svenska utbildningens viktigaste mål att utveckla en s.k. kosmopolitisk värdegrund och en demokratisk kompetens i skolorna. Detta för att kunna arbeta i enlighet med gällande demokratiska principer och processer i Sverige, i sina respektive hemländer eller globalt. Enligt författarna blir värdegrunden till den etniska identiteten inte specifikt relaterad till en nation, utan kan refereras till olika nationer och kulturer. Författarna kallar denna process för en *postnationell identitet*, i vilket flerspråkighet och mångkulturalism utvecklas till postnationella och kosmopolitiska medborgare med en internationell demokratisk kompetens.

I styrdokumentet, som avser både förskola och skola, hävdas det att dessa institutioner är en mötesplats "arena" som speglar samhället vars roll är att förstärka förståelsen och kulturell mångfald där barn och ungdomar uppfostras till och lärs att kunna hantera en framtid med internationella utmaningar (Skolverket, 2018).

3.5. Modersmål, interkulturalitet och värdekonflikter

Modersmålets betydelse har fått en negativ status i svenska skolor. Enligt Skolverket (2002) har många modersmållärare upplevt negativa attityder inte bara från sina kollegor ute på skolorna, utan även i det svenska samhället. Så här skrivs det i Aftonbladet gällande ämnet:

Ämnet modersmål är ett frivilligt ämne för drygt 280 000 elever i grundskolan och motsvarande skolformer. Knappt 170 000 av dessa läser ämnet. Att deltagandet inte är större har flera orsaker. Ämnet ligger lite vid sidan av, med lektioner som ofta hålls efter den ordinarie skoldagen. "Konsekvenserna av detta är uppenbara: trötta elever med konkurrerande fritidsaktiviteter och en generell uppfattning om att ämnet inte är lika viktigt som andra skolämnen", säger regeringens utredare Nihad Bunar enligt ett pressmeddelande. Ändå syns ett samband mellan modersmålsundervisning och bättre studieresultat i stort, enligt betänkandet som överlämnats till regeringen.

En annan orsak till det låga deltagandet är att skolorna inte behöver erbjuda undervisning i ett visst modersmål om det inte blir en grupp om minst fem elever. Utredningen föreslår att den spärren slopas, och pekar på möjligheten att erbjuda ämnet i fjärrundervisning.

Holmegaard (1999) menar att modersmålsundervisningens betydelse har ifrågasatts och istället för att se den som en tillgång för barnen och samhället, ser kritikerna den som ett hinder för att lära sig svenska språket.

Eftersom man undervisar inte bara språk när det gäller modersmål, utan lika mycket är fokus på kultur, samhällsliv, realia och värderingar. Denna form av undervisning tycks många gånger försvåra för eleverna att identifiera sig med den nya kulturen och anamma de nya värderingarna som baseras på den västerländska kristna-judiska kulturen och förhållningssättet.

Även Skolverkets rapport (2002) pekar på modersmålsundervisningen som inte ingår i skolans reguljära och schemalagda verksamhet rent organisatoriskt. Detta försvårar enligt Skolverket det pedagogiska samarbetet och dialogen mellan modersmåls lärarna och de ordinarie lärarna. Detta kan enligt Skolverket ha en hämmande effekt på att dels utveckla modersmålsundervisningen och dels att främja mångkulturalitet och identitetsutveckling (rapport nr 228, s. 46).

Lahdenperä (2004) menar att multikulturalitet i den lärande processen, är en form av bearbetning av de hinder som uppstår i samband med den lärandeprocessen i form av förutfattade meningar, socialsituationer av olika slag, uppfostran, erfarenheter, grupptillhörighet och kulturella värderingar. Dessa hinder kan enligt författaren motverkas genom ett interkulturellt förhållningssätt, som gör denna grupp mer medveten om den egna kulturen, dess horisonter och begränsningar. Enligt författaren är dessa egenskaper inte statiska, utan kan utvecklas och utvidgas genom samverkan och kommunikation.

3.6. Värdekonflikter

Säljö (2000) betonar att uppväxtfaktorer så som boendeform, etnicitet, familjevärderingar och kultur har stor betydelse för människans uppfattning av sin omgivning. Samtidigt hävdar Ladberg (2003) vikten av att lärarna till nyinflyttade elever känner till och är medvetna om de psykologiska och sociala svårigheter och upplevelser dessa barn bär med sig till Sverige, vilket kräver professionalism och erfarenheter för att lärarna ska uppfylla sitt pedagogiska uppdrag.

I en intervju i den egyptiska online magasinet (Elbled, 2019-03-31) med den kända egyptiska samhällskritikern och experten inom familj- och barnuppfostran i arabvärlden, *Noha Abu-Sinna* argumenterar författaren mot den extrema synen på barnuppfostran, som karaktäriserar de flesta familjer i Mellanöstern, där all fokus och alla privilegier läggs på pojkar medan flickor blir till en sekundär fråga och man har inte lika mycket förväntningar på flickor som på pojkar. Författaren menar att familjerna tror att för eller senare kommer flickorna att giftas bort. Vidare beskriver läkaren hur de arab-muslimska samhällena fortfarande präglas av en stark patriarkalisk uppfostran, där man inte satsar lika mycket på flickor som på pojkar. Redan i hemmen uppfostras flickor till att de ska underordna sig männen. Enligt Noha Abu-Sinna uppfostrar orientaliska familjer sina döttrar till att passa upp bröderna när det gäller olika slags hemsysslor, så som att laga mat och duka fram bordet och duka upp, tvätta, diska, städa

och stryka. Pojkar är befriade från dessa sysslor och är uppfostrade så, att även när de gifter sig, förväntar de sig samma service från sina framtida fruar. Om barnens perspektiv vidhåller (Halldén 2003) faktumet att barnperspektivet är resultatet av de livsvillkor och uppfostran som barnen bär med sig.

3.7. Olikheter i skolan och synen på demokrati

Ladberg (2003) understryker att språklärandet alltid bär med sig kulturella mönster och sociala regler, värderingar och levnadsvillkor och attityder. Detta faktum ställer höga krav på alla lärare, men framför allt modersmållärarna bör vara medvetna om sin roll att inte enbart förmedla språkkunskaper, utan dessa lärare skall också ta ställning till huruvida och på vilket sätt dessa skulle kunna föra invandrarbarn närmare den svenska kulturen och därmed hjälpa till i den integrerande processen. Bunar (2017, s.182) håller sig kritisk till nationalismens inverkan på minoritetsspråken och etnicitet i samhället. Han betonar erkännandet av existensrätten hos minoritetsnormer och värderingar inom ramen för det demokratiska samhället. Genom detta erkännande blir minoritetsgruppernas medlemmar fullt delaktiga i samhället. Bunar refererar gärna till filosofen Hegel (Todorov 2001; Fareld 2007), som hävdar att den enskilde individen blir människa när han eller hon först blir sedd av en annan människa.

Högdin (2007, s.37) menar att migrationen är i sig en utmaning för det demokratiska samhället. Det sker genom att immigranterna ställer krav på samhället i frågan om integration för att få plats på lika villkor med den övriga befolkningen. Det krävs enligt henne öppenhet och stabilitet för att samhället ska lyckas med denna uppgift. Hon vidhåller vidare att demokratin inte kan kombineras med diversifiering av etniska grupper och permanent segregation.

Lgr11 (s. 8) betonar de demokratiska värdena i undervisningen så som skolans ansvar och arbetsformer, elevernas förberedelser att bli aktiva i samhällslivet och utveckla sina personliga ansvar och medvetenhet om sina roller och ansvar.

Haglund (2004, s. 382) betonar vikten av både det språk och den kultur som barnen har vuxit upp med. Författaren menar att dessa kulturella och språkliga kunskaper får fäste i barnens framtida liv och blir med tiden konstanta om barnen inte integreras, och utvecklas genom samhällets dominerande kultur. Detta kan ske genom interaktion inom större heterogena grupper, där språk, kulturer, och den etniska bakgrunden anpassas och genomsyras av en förändringsprocess med tiden. Enligt Säljö (2000) är vikten av den sociokulturella aspekten specifik för varje etnisk grupp i samhället och utgör en del av den samhälleliga mångfalden och samhällsmedborgarskapet.

Colin 1995) menar att det är avgörande att lärarna står fast vid kulturen som en viktig faktor i språkundervisningen. Detta faktum kan skapa förutsättningar för en identitet som både barn

och föräldrar kan identifiera sig med. Därför förefaller det extra viktigt att Bakers hållning blir lärarrollens grundläggande hållning till att förmedla för eleverna och lära dessa individer att acceptera olikheter, visa tolerans och respekt för andra människors identitet och värderingar.

I enlighet med Lgr 11, krävs det ett samarbete mellan hemmen och skolan, där föräldrars ansvar gällande barnupfostran måste ske i koordination med skolan:

Som forskningen visar kan det vara särskilt svårt för de barn som lever i segregerade områden eftersom det uppstår svårigheter kring deras förståelse för vilka krav det nya samhället ställer på dem. Därför bör barnen i sin tur anpassa sig till den nya kulturen då det ger dem tillfälle att integrera sig i det nya samhället. Slutsatsen vi drar här är att det kan uppstå problem för barnen som lever i segregerade områden då föräldrarna bär med sig andra värderingar som kan krocka mot de nya som de möter. Skolan bör vara en social och kulturell mötesplats där barnen ska få möjligheter att utveckla en förståelse för andra människor samt leva in sig i andras villkor och värderingar (Skolverket, 2016, s. 7)

3.8. Synen på könsroller och kulturella olikheter

Från Skolverkets sida ser man på modersmålet som ett positivt och viktigt inslag i barnens lärande och utveckling, som förstärker deras kommunikationsförmåga, självkänsla och identitet (Skolverket 2002). Men dessa fördelar för med sig också andra sociala och kulturella värderingar, som är mer eller mindre specifika för vissa grupper. Detta gäller framför allt barn från Mellanöstern. I den kontexten kan man inte blunda för följande hållning som Bunar (1999) betonar:

Kulturellt medborgarskap skulle således kunna definieras som allas rätt att erkännas som fullvärdiga medlemmar av den nationella gemenskapen oavsett sin etniska och kulturella bakgrund eller sin livsstil. Vidare menar författaren att ett multikulturellt samhälle avser ett samhälle där ingen förhindras att utöva sina civila, politiska, sociala och kulturella rättigheter på grund av att individen tillhör en annan kultur än den dominerande kulturen (Bunar, 1999, s. 127).

Med tanke på detta perspektiv är det nödvändigt enligt Bunar (1999) att integration och multikulturalismen inte ses som arbetsamma och komplicerade samhällsfrågor att ta itu med i samhället. Författaren menar att skolor, institutioner, läroplaner, skolböcker och lärarna måste ändra sina pedagogiska parametrar utifrån detta eftersträvarvärda mål. Enbart under ett sådant lärande och pedagogisk process kan stigmatiseringen av dessa ungdomar i samhället och deras känsla av hopplöshet och utanförskap motverkas. När det gäller kön och etnicitet hävdar Gerle (2000):

Inom och mellan kulturer behöver vi tala om vad som är rätt och fel och motarbeta alla former av förtryckande drag, vare sig de riktar sig mot etniska grupper eller utgår från kön eller från en kombination av kön och etnicitet. Långt ifrån alla invandrade pojkar är förtryckande macho-killar, lika lite som alla svenska tjejer är utan normer. Hur normer ser ut och vad man menar med heder och anständighet kan däremot variera beroende på vilka kulturer man fostras inom. (Elisabeth Gerle, 2000, s.42).

Gerle vidhåller att värdekonflikter av olika slag som finns i skolan tycks uppstå mellan en modern civilisation, där det finns mindre inslag av traditionella värden, och invandrarkulturer som är starkt traditionsbundna (religiöst, socialt och familjerelaterade). Den egyptiska doktorn och samhällskritikern, Noha Abu-Sinna (a.a.) förstärker Gerles hållning och menar att flickorna i den orientaliska kulturen uppfostras även till att tåla hårt arbete och att utsättas för olika slags förödmjukelser genom slag och utskällningar av både bröder och pappor (i uppfostrings-syfte) för att sedan även kunna stå ut med den framtida makens olika behandlingar. Även om dessa principer till uppfostran inte står i klartext i modersmålsmaterialen, kan man inte utesluta att vissa inslag av denna uppfostran kan förekomma på olika hem i Sverige och i Väst.

Ingegerd Tallberg Broman (2002, s. 25) menar att genusbegreppet omfattar ett mycket varierande innehåll och ses ur ett med historiskt, socialt och kulturellt perspektiv. Vidare vidhåller hon att genus är kontextuellt och är beroende av en rad olika faktorer som enligt henne kan skilja sig från person till person, plats till plats, sällskap till sällskap och från en situation till en annan. Därför ser hon lärarrollen och skolans budskap i det sammanhanget som mycket viktiga att förmedla den nya kulturen.

3.9. Etnicitetskulturer och värdekonflikter

Arvidson (2000; refererad i Gerle, 2000) pekar på följande drag i de skillnader och klyftor som uppkommit genom de värdegrundskonflikter som enligt författaren utmärker många skolor i landet.

Människor som kommer från andra kulturer där det sociala livet är inrutat av religiösa ideal, eller i varje fall av traditionella värden, förskräcks över det till synes slappa och omoraliska liv som de skall integreras i. Den individualiserade och modernistiska människan förskräcks på omvänt sätt av vad som synes vara en rigid och tabustyrd livsstil. (Gerle 2000, s.42–43).

Frisen & Hwang 2006, s.111) relaterar till ungdomsidentitetssökning och identitetsförvirring och till intimitet kontra isolering. Enligt författarna behöver individen hitta de roller och förhållningssätt som passar individen i det första steget. I den andra fasen kan individen finna en balans mellan sig själv och andra med sitt nya jag som utgångspunkt.

Det innebär förmågan att acceptera olikheterna i samhället och att en samhällsmedlem oavsett bakgrund och fysiska egenskaper kan närmar sig en annan individ utan att denne känner sig hotad eller kränkt i sin jämförelse.

Vad gäller modersmålslärares situation och roll i skolan tycks det inte fungera optimalt i det fallet, eftersom lärarna själva känner någon form av främlingskap eller utanförskap på grund av deras ambulerande tjänst, men också på grund av modersmålsundervisningens status, som inte värderas lika mycket som de ordinarie lärarnas undervisningsform. Detta dilemma utgör

ett faktum, vilket skapar ytterligare svårigheter för modersmåslärarna och deras roll inom utbildningssystemet (Skolverket, 2003:67).

Ett ytterligare problem, som försvårar modersmåslärarnas uppdrag, är läromedlen som importerats från ett trettiotal olika länder, vilka enligt Skolverket (2002) inte lever upp till den svenska läroplanen och än mindre till det svenska utbildningsväsendets värdegrunds principer. Detta argument förs även av Tuomela (1996) som hävdar att dessa kursmaterial är inte anpassade till elever som bor utomlands, utan snarare avsedda för inhemska elever. Noha Abu-Sinna ger följande bild av den orientaliska hemuppfostran:

I uppfostrans syfte och för att förstärka den vanliga stereotypen om kvinnan, börjar man redan i yngre åren berömma flickorna för hur de ser ut och vad de duger till och hur de är som *bästa brudar* istället för att fokusera på hur duktiga de är på att klara av olika uppgifter. I den orientaliska uppfostran lägger man stor vikt på utseendet än på intellektet, förmågor av olika slag och mycket sällan eller aldrig på det fundamentala hos en kvinna som fritänkande människa. Även sättet att tala på begränsas då det krävs av den orientaliska kvinnan att aldrig höja rösten och tala lågmält och i tystare ton. Pojkar däremot får visa sin aggression och frustration och vara arga och högljudda, de är män (egen översättning).

Detta dilemma gör att det importerade materialet förstärker andra kulturer och levnadsmönster som inte går hand i hand med den svenska skolkulturen och än mindre speglar samhällsbilden. Detta gäller framför allt synen på demokrati, könsroller, jämställdhet och acceptans av olikheter såsom religiösa, kulturella, sociala eller genusrelaterade olikheter enligt den tolkning vi gör av litteraturen vi refererar till här ovan.

4. Teori

Multikulturalism kännetecknar den svenska skolan sedan flera årtionden tillbaka i tiden. Men enligt Bunar (1999) förknippas ordet multikulturalism med en sorts stigmatisering hos invandrarungdomar. Mångkulturalism och flerspråkighet vid sidan av multietnicitet, som karaktäriserar många områden och stadsdelar i Sverige, tycks ha gett upphov till nya livsmönster för många medborgare av utländsk härkomst. Detta har medfört stora genomgripande förändringar på den kulturella, juridiska, sociala och utbildningsmässiga planen.

I det avseendet betonar Bunar (1999, s.114) att allt fler underprivilegierade barn (från exempelvis arbetarklassen och etniska minoriteter) genom skolsystemet kommit att ges formella förutsättningar för en social mobilitet. Detta har enligt författaren bidragit till utkristalliseringen av förortskulturer och boendesegregationer, som utmärks med sociala och etniska förtecken, inte minst i skolor och förskolor, då "vi och de" utgör ett tydligt fenomen i dessa skolor. I de svenska läroplanerna, och speciellt i Lgr 11, betonas det följande att:

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper (Lgr 11, s. 8).

Berger och Luckman, som enligt Wenneberg (2010) har ägnat sig åt social konstruktivism, är mest kända för att ha kombinerat både teori och praktik (vardagskunskap) i sin forskning och kunskapsociologi. Deras teorier grundpelare kan man sammanfatta i grundläggande påståenden, som utgår från att samhället är en mänsklig produkt, den utgör en objektiv verklighet, emedan människan är en social produkt. Detta har resulterat i tre följande begrepp: *Internalisering* i den meningen att människan (inhemska och etniska grupper i ett visst samhälle) utformar egna vanor, seder och bruk. Objektivitet uppstår när människor tack vare, eller på grund av, dessa vanor påverkar samhällets funktionssätt, som sedan ger upphov till regler och institutioner. Detta som ett resultat av människans naturliga och sociala egenskaper och benägenhet att bilda vanor. Enligt Berger och Luckman är människans vanor viktiga och utgör en förutsättning för att kunna samspela med andra. Sedan utkristalliseras det författarna kallar för *typifiering* (Wenneberg, 2010, s. 72). Typifierande innebär ett erkännande av den andra partens vissa typiska vanor och inkluderingen i samspelet. På så sätt skapas samhällsordningen som baseras på vanor, regler, normer, lagar och institutioner.

Det tycks som om huvudtanken med socialkonstruktivism är att utforska människans psykosociala behov, som att hon förväntas samverka med andra i ett större socialt sammanhang. För att samverkan skall fungera krävs först och främst att man ser över maktbalansen mellan olika samhällsinstitutioner och deras maktstrukturer gällande jämlikhet, demokrati och rättvisa.

Av dessa anledningar är modersmåslärares specifika roll, att integrera dessa elevers förhållningssätt till det nya samhället i övrigt, grundläggande. Det gäller inte bara att förmedla kunskaper, utan lika mycket skolans värdegrund och synen på demokrati, jämställdhet och könsroller.

Lahdenperä & Sandevärn (2016) betonar vikten av flerspråkiga och multikulturella pedagoger som härstammar från samma kulturella bakgrund som eleverna. Enligt författarna är dessa pedagoger mycket oumbärliga när det gäller att hjälpa till med en anpassningsprocess i skolan och förskolan. Författarna uppger att särskilt modersmåslärare och andra lärare med utländsk bakgrund utgör en nödvändig personalresurs på skolan. Vidare betonar författarna att modersmåslärarna kan ha en roll som studiehandledare och handleda elever på deras modersmål, vilket enligt författaren utgör en vital interkulturell humanresurs i skolan. Detta gäller speciellt rollen som förmedlare mellan den svenska kulturen och elevernas respektive bakgrunder och kulturer.

5. Metod

Vårt arbete bygger på en kvalitativ undersökning i form av intervjuer. Denna form av undersökning kommer att förse oss med de erforderliga underlag vi behöver till vårt arbete. Naturligtvis har det skett med utgångspunkt i våra frågeställningar. Denna undersökning har ägt rum på tre olika skolor.

5.1. Val av metod

Val av den kvalitativa metoden är ett sätt att få svar på våra frågor genom intervjuundersökning genom direkta svar som antecknas vid intervjutillfällena. Metoden är enligt Stukåt (2011, s. 35–37) en process som kräver både tid och bearbetning av informanternas svar och analys. Därför kräver denna metod väl genomtänkta frågeformuleringar och förberedelse inför intervjutillfällena. Samtidigt kan denna metod sätta ytterligare krav på inspelningar av allt som sägs under olika intervjutillfällena.

Enligt Trost (2012 s. 27, 28) är den kvalitativa metoden mer lämplig än den kvantitativa när det gäller att försöka få svar och ha djupare förståelse och medvetenhet om det som åsyftas med undersökningen, d v s det som undersökningen gäller.

Stukåt (2011, s. 39 och 40) betonar risken med den kvalitativa undersökningen, som oftast bygger på svårtolkbara svar från respondenterna, och det beror helt enkelt på att respondenternas svar karaktäriseras av känslor och personliga uppfattningar och upplevelser som gör dem svåra att tolka. Även intervjuaren å sin sida bygger sina slutsatser och tolkningar av resultat från intervjuer och studier på egna erfarenheter, det tycks som om att man inte kan utesluta risken för den så kallade biaseffekt eller mjukdatafaktorn. Men enligt Trost (2007) kan kvalitativa metoder användas av forskarna i syfte att hitta mönster och utveckla ett visst resonemang kring ett visst fenomen.

Att tillämpa den kvantitativa metoden, som bygger på statistiska data och noggranna matematiska beräkningar, så som Backman (2008, s. 56) hävdar, är inte aktuell för vår undersökning, eftersom vår studie bygger just på lärarnas upplevelser, erfarenheter och sociokulturella faktorer och fenomen som är svåra att tolka utifrån statistiska parametrar och fakta.

5.2. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Reliabilitet avser enligt Stukåt (2005, s. 130) tillförligheten hos undersökningen medan validitet avser giltigheten gentemot det som undersökningen gäller. Med detta menar Stukåt att det handlar om reliabilitet och validitet hos det instrument som undersökningen genomförs med.

Reliabilitet är enligt Stukát (2011) en fråga om noggrannhet i instrumentet undersökaren har använt sig av. Enligt författaren kan reliabiliteten förknippas med vissa brister om det förekommer fel eller missbedömningar i utformningen av frågeformulären eller vid tolkning av respondenternas svar (Stukát, 2011, s 133–135).

Det som är mest avgörande i en kvalitativ metod är enligt Bryman förmågan att kunna generalisera undersökningsresultatet och tolkning av svaren. Detta handlar om kvaliteten på de teoretiska slutsatser som blir både generaliserande och applicerbar (Bryman, 2006, s. 484–485).

Vad gäller Stukáts relaterbarhet, vidhåller han det faktum att den kvalitativa forskningens betydelse och vikt (som instrument och undersökningsmetod) kan göra det svårt för en forskare/undersökare att generalisera resultatundersökningen. Men undersökningsmetoden kan enligt författaren ändå göra att läsaren hittar egna anknytningspunkter till innehållet, som har betydelse för henne eller honom, och därmed göra det lättare för att bilda en egen uppfattning, något som skapar förtroende för studien och tillit gällande undersökningsmetodiken (Stukát, 2011, s. 131, 135)

5.3. Intervjuer och urvalsprocessen

De informanter vi ämnar intervjua representeras av sex lärare som alla tjänstgör i Trollhättans stad och är geografiskt utspridda på tre olika invandrartäta grundskolor, varav fyra modersmålslärare, en mentor till årskurs nio och en klasslärare årskurs åtta.

Vår intervjuundersökning baseras på *face to face*-intervjuer om en och en (bestående av fysiska träffar) med undantag av svenskläraren som på grund av tidsbrist valde att lämna svaren skriftligen istället. Dalen (2015) betonar vikten av trygga sammanhang framför allt när det handlar om att intervjua personer som har mindre erfarenhet av att intervjuas och svara på intervjufrågor. Av den anledningen påpekar Dalen (2015) att det är viktigt att ”mjukstarta” intervjuprocessen genom att påbörja utfrågningen med ”öppningsfrågor” eller lättare okomplicerade frågor där man inte går direkt in på mer komplicerade frågor eller frågor som väcker känslomässiga upplevelser av olika slag hos respondenten. På det viset kan intervjuprocessen och frågorna flyta på bättre och säkrare. Intervjusvaren skrevs ner direkt under intervjugång och någon inspelning har inte förekommit, eftersom tre lärare har avböjt. Då övergav vi tanken om inspelningen helt.

Den induktiva metoden är ett sätt att undersöka ett fenomen genom att söka mönster i materialet om det och utifrån dessa observationer skapa hypoteser om själva fenomenets egenskaper.

Sådana mönster – ofta kallade teman – kan generaliseras och resultatet kan används vid ytterligare undersökningar (Patel & Davidsson, 2011).

Bryman (2011) menar att kvalitativa undersökningar är detaljrika, detta för att ge eller forma bilden av ett visst socialt mönster eller beteende som äger rum i en viss kontext eller miljö. Enligt författaren beror hela processen på det som ska undersökas och var denna kontext eller hållning äger rum. Detta för att kunna skapa en helhetsbild och djup kännedom om det som ska undersökas i form av företeelser och beteenden av olika karaktärer. Enligt vetenskapsteorin, bör en forskare arbeta med egna datainsamlingar och egna studier som i vårt fall (intervjuer).

Hypoteskonsekvenserna härleds tack vare den deduktiva argumentationen som kommer att testas/sättas på prov med hjälp av ytterligare observationer som kommer att resultera i tre olika utfall av resultat:

-Hypotesen bekräftas ytterligare/ förstärks

-Hypotesen stämmer inte med den aktuella verkligheten

-Hypotesen behöver justeras ytterligare/ modifieras (<https://www.vetenskapsteori.se/c1vetmet.htm>)

5.4. Etiska principer

Enligt Vetenskapsrådet (2002) ska en undersökning som baseras på intervjuer eller enkätundersökningar baseras på fyra grundpelare som en del av de forskningsetiska principerna, nämligen: Informationskravet, Samtyckekravet, konfidentialitets- och Nyttjandekravet.

För att leva upp till Vetenskapsrådets fyra principer har vi utfört intervjuer med lärare som samtyckte till att dela med sig av sina erfarenheter av elever med ursprung i Mellanöstern. Dessa lärare har också delat med sig av sina pedagogiska metoder för att ändra patriarkalisk syn på jämställdhet mellan män och kvinnor och demokrati hos dessa individer. Lärarna har valt att vara anonyma och vi har respekterat deras anonymitet. I undersökningen har vi försökt att vara så objektiva som möjligt i tolkningen av lärarnas svar. I undersökningen fanns det pedagoger, som hävdade vikten av att svenska principer skall följas i uppfostrandet och utbildandet av elever på svenska skolor oavsett vilka etniciteter och bakgrunder eleverna har. Vi fick många perspektiv på hur lärare gör för att ge elever från Främre Orienten med patriarkalisk syn på genusfrågan och könsroller en uppfostran som vilar på jämställdhet och demokrati.

6. Resultat

Vårt resultat bygger på två forskningsområden där vi försöker att få svar på vårt syfte som utgörs av att undersöka pedagogernas roll (modersmållärare, mentorer och ämneslärare) i invandrarungdomars identitetsskapande och deras syn på patriarkalisk uppfostran, jämställdhet och könsroller i skuggan av mångkulturalism.

Det första området är multikulturalitet och dess betydelse i invandrarbarns identitetsskapande. Detta eftersom forskningen visar vilken stor rollhemmiljön och multikulturalismen spelar i utformningen av dessa barns personlighet, karaktärsdrag och mentalitet. Av den anledningen anser vi det vara relevant att påminna läsarna av vårt arbete om våra forskningsfrågor som våra forskningsområden bygger på. Den första forskningsfrågan vill belysa vilken roll, etnicitet och den patriarkaliska kulturen, enligt lärarna, har i utkristalliseringen av könsrollerna och jämställdhet hos invandrarbarn från Mellanöstern.

Inom det andra området går vi djupare in på skolans lärande och uppfostrande roll och utbildningssystemets innebörd för denna målgrupp. Vår andra forskningsfråga utgör vårt andra forskningsområde där vi ställer oss frågan om hur lärare och mentorer gör för att implementera skolans värdegrund och ge eleverna en uppfostran med inriktning mot jämställdhet och demokrati.

Här försöker vi att belysa de möjligheter och svårigheter dessa lärare möter i sina yrkesutövningar för att underlätta integrationen av den elevgrupp som har en stark kulturell och social koppling till hemlandet och hemmiljön. Vi vill redogöra för de försök som görs av dessa lärare för att introducera och implementera en mer jämställd och demokratisk syn hos dessa elever och således kunna frambringa en lyckad integrationsprocess hos denna elevgrupp.

I de svar vi har fått av våra intervjuade lärare framkommer det tydligt hur dessa lärare betonar vikten av att de svenska värdegrundsprinciperna inom läroplanen följs. *Den första modersmålläraren* (MmL1) uppger att det jobbas dagligen med att elever anpassas till samhället med syftet att tolerans, acceptans och respekt skapas hos dessa individer för varandra och varandras kulturer och att dessa faktorer utgör en prioritet inom den pedagogiska verksamheten. Läraren menar att alla har rätt till den egna identiteten, men understryker vikten av att underkastelse till den svenska skolans värdegrund måste ske, då dessa grundläggande värdesystem baseras på universella principer. Läraren uppger vidare att det är av vikt att dessa utgör regelsystemet i det pedagogiska arbetet och att respekten för dessa grundläggande värden beaktas oavsett vilken nationalitet de individer har som lever i det svenska samhället.

Den andra modersmåsläraren (MmL 2) understryker vikten av skolans regler och policy avseende påbuds- och förbudsregler. Läraren pekar framförallt på elevernas beteende mot varandra och skolans värdegrundsprincip när det gäller tolerans och respekt för olikheter som en del av den institutionella uppfostran med nolltolerans mot mobbning och våld. Läraren uppger att det är tack vare det svenska skolsystemet, som alla barn garanteras en rejäl chans att utvecklas intellektuellt, socialt och kulturellt oavsett deras ursprung.

Modersmåslärare 3 (MmL3) anser att modersmåslärarna är unika som yrkesgrupp genom att dessa har stor kännedom om invandrabarnens attityder och olika bakgrunder. Detta faktum underlättar för dessa lärare att ha en bättre förståelse för de banor och referensramar invandrabarn utgår ifrån. Detta faktum kan luckra upp deras roll i att förmedla skolans regler och principer som invandrarelever är i behov av att följa. Läraren vidhåller skolans roll att skapa trygghet hos eleverna och främja deras utveckling och lusten att lära. Läraren uppger vidare att detta görs genom studiematerial, dokumentärer, översättningar av olika material och bearbetning av skolans regler och lagar. Modersmålsundervisning är enligt läraren ett ansvar att hjälpa barn med det de inte kan lära sig hemma medan skolans roll är att lära dem det som samhället kräver av oss.

Klassläraren understryker betydelsen av upplysning och information både till eleverna och deras målsmän. Budskapet är att skolan speglar samhället vi lever i oavsett vilka vi är. Vi har alla samma chans till utbildning och utveckling.

Mentorn för årskurs nio vidhåller att elevernas utveckling och lärande baseras på samhörighet med skolan och dess värdegrundsprincip. Vilken identitet man än har eller vilken kulturgrupp man än tillhör förblir skolan den arena som rymmer alla. Här ska alla känna trygghet, tillit och självförverkligande och social gemenskap.

När det gäller jämställdhetsarbetet och elevens fostran till en modernare syn på könsroller och genusfrågan präglad av skolans värdegrunds principer framkom följande svar från lärarna.

Modersmåsläraren 1 (MmL 1), menar att man försöker implementera jämställdhetsperspektivet i skolan och förmedla skolans roll i ett demokratiskt samhälle. Läraren tillägger att modersmålsundervisning skapar goda förutsättningar för att hjälpa föräldrarna att få en annorlunda syn på skolans roll i samhället. Enligt samma lärare krävs det att pedagogen skalar bort de negativa attityderna och kulturella och sociala farhågorna som finns hos dessa föräldrar mot den västerländska kulturen. Denna lärare ser sin egen roll som en förmedlare mellan två skilda kulturer bestående av den orientaliska kulturen i mellanöstern och den västerländska kulturen i Sverige. Inom den här processen är det kommunala ansvaret av vikt, enligt läraren. Kommunerna måste ta ett större ansvar för att hjälpa till med övergångsprocessen genom ordnande av introduktionskurser och studiecirkel, så att konflikterna mellan skolväsendets och hemmets

uppfostran, som upplevs av barnen, minskas. Läraren pekar på vikten av en attitydförändring mot det västerländska samhället och den skepticism som präglar föräldrarna gällande det svenska skolsystemets uppfostran av invandrabarn. Läraren pekar på framförallt sexualundervisningen och synen på kön, familjebildning och individens roll som exempel. Könstillhörighet och jämställdhetsprinciper gör modersmåslärarna till nyckelpersoner i det svenska utbildningssystemets fostransmetod på grund av att modersmåslärarna som yrkesgrupp känner till tidigare familjerelaterade och inhemska värdesystem som behöver anpassas till det svenska samhället, enligt läraren. Läraren går vidare i sitt uttalande och uppger följande:

”Detta gör vi genom möten med föräldrar där vi förklarar den svenska skolans lagar och förordningar, vad skolverket kräver av oss som personal och institution och vad som krävs av eleverna som kommer att uppfostras till beslutsfattare i det här landet.”

Modersmåslärare 2 (MmL 2) tycker att detta ansvar faktiskt ligger bortom yrkesgruppens horisonter. Läraren uppger att det således är samhällets ansvar att ge elever med utländsk bakgrund en uppfostran med riktning mot jämställdhet och demokrati. Däremot anger läraren vidare att modersmåslärarna kan bidra till integrationsprocessen och med att dessa har kännedom om föräldrarnas olika bakgrunder och även har insikt om de perspektiv dessa individer utgår ifrån när det gäller synen på skolan och det nya hemlandets kultur.

Läraren anger i intervjun motståndet mot skolans fostransmetod genom att yttra följande:

”Visst förekommer det bland dessa föräldrar att de vill att skolan inte ska lära deras barn negativa eller destruktiva tankar och plantera dåliga omdömen i dem.”

MmL2 tycker att det krävs att kommunen hjälper till i integrationsprocessen genom att anordna kurser och träffar där modersmåslärarna kan medverka i spridandet av den svenska värdegrundens princip. Läraren anger vidare att sådana insatser kan vara ett hjälpmedel för att skapa insikten om vikten av att leva upp till en demokratisk samhällssyn och ett demokratiskt funktionssätt. Detta görs enligt läraren genom att man som målsman kan följa upp sina barns skolgång, delta i föräldramöten, läsa veckobreven och kunna logga in sig på *ITs Learning* och ge feedback till lärarna och mentorerna.

Modersmåslärare 2 uppger att det finns en efterfrågan gällande föräldrars engagemang i den här processen, så att den dubbla och diffusa mentaliteten som finns hos barnen mellan hemmets uppfostran och skolans värdegrundens principer motverkas. Det är endast genom en sådan process som vi kan komma till rätta med föräldrars eller målsmäns misstänksamhet och negativa attityder mot skolans uppfostrande metoder, menar läraren.

Modersmåslärare 3 (MmL3) anser att modersmåslärarna och skolan i övrigt befinner sig i en kamp för att skapa förtroende hos målsmän eller föräldrar för den västerländska skolans nor-

mer, regler och värdegrund, då dessa föräldrar eller målsmän har mer negativt laddade attityder mot den västerländska utbildningsmodellen, som inte går att förena med Främre orientens religiösa regler:

Läraren pekar på de bromsande faktorerna som sätter käppar i hjulen för integrationsprocessen av invandrarbarn och uppger att de som lärare har en policy i deras roll som modersmållärare att motverka bilden som gör att föräldrarnas attityder inte blir till nackdel för barnens utveckling i och med att de flesta föräldrar bor i förorter. I dessa förorter råder bara hemlandets kultur och värderingar enligt läraren. Enligt samma lärare förekommer det tyvärr i många familjer att allt som är svenskt stannar ute. Hemma råder hemlandets kultur och sociala förhållanden.

Detta gör att den patriarkaliska kulturen och synen på könsrollerna råder fortfarande hemma som i hemlandet. Svenska sociala normer och svensk kultur är inte accepterade hemma, enligt läraren.

Klassläraren hävdar betydelsen av att informera om skolans regler och lagar på ett konkretiserbart sätt så att både pojkar och flickor tar till sig det. Det gäller att upplysa om alla aktiviteter och förmedla skyldigheten till deltagande av skolans pedagogiska verksamheter. Undervisningen omfattar alla elever i skolan. I enlighet med principen om rätten till undervisning ska denna möjlighet erbjudas alla elever oavsett vilka de är eller varifrån de kommer, framhåller klassläraren. Klassläraren går vidare och upplyser om följande ståndpunkter kring skolans roll som utbildande och uppfostrande institution:

”Om det uppstår, kritik eller synpunkter mot skolans värdegrund eller skolans uppfostrande roll som gäller alla elever oavsett varifrån man kommer utmanar vi föräldrar genom att skapa en skiljelinje mellan traditionell uppfostran från Främre Orienten, något som är frivilligt att tillämpa och mellan det som skollagen, värdegrunden och kursplanen förutsätter.”

Alla i skolan förväntas följa dessa principer och rätta sig efter dessa grundläggande värden oavsett ursprung, kön eller etnicitet enligt samma lärare. Klassläraren menar att målsmän eller föräldrar måste vara engagerade och behjälpliga i denna process.

Mentorn, årskurs nio menar att deras roll är att underrätta föräldrar eller målsmän i början av varje läsår om vad som gäller i skolan. Detta kan enligt mentorn ske personligen, genom ett kollektivt möte, genom IT:s Learning eller utskick. Allt tas upp som ingår i skolans roll att lära. Uppfostran sker med utgångspunkt från gällande regler, normer, lagar och ordningar, enligt mentorn. Det kan gälla barnens närvaro, sjukånmälningar, beteenden, skolmat, undervisning, schema och institutionens grundläggande principer när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter och synen på jämställdhet framhåller mentorn.

För att ge elever med invandrarbakgrund en uppfostran i riktning mot jämställdhet och demokrati krävs det att samarbete sker mellan modersmållärarna och andra lärare på skolorna. I

vårt arbete valde vi att även undersöka hur samarbetet sker i klargörandet av skolans grundläggande värden.

Modersmåsläraren 1 (MmL1) yttrar följande om samarbetet med andra lärare i integrationsprocessen:

”I de fall vi tycker att vi kan påverka mycket mer än vad andra lärare kan göra i samarbetet med andra kollegor på skolan är att dra paralleller mellan vad som ges till eleverna i form av studiematerial, behandling av vissa företeelser i samhället, synen på könsroller och jämställdhet eller genom studiehandledning.”

Vidare i intervjun uppger denna lärare att modersmåsläraren har en nyckelroll när det gäller att bidra med råd och förståelse och belysa om synen på olika invandrarelaterade attityder och värderingar. Läraren uttrycker sig på följande sätt:

”Det är mycket som har hemmiljön som inspirationskälla i form av seder och bruk, tradition och religiösa regler. I vårt uppdrag utgår vi ofta från att det handlar om ett nytt land och en ny kultur och nya värderingar.”

Modersmåsläraren 2 (MmL 2) menar att det finns en gemensam nämnare som alla måste acceptera, sedan finns enligt samma lärare andra traditioner som är mer bundna till hemlandet:

” Vi är således skyldiga att alltid omvärdera vårt sätt att leva och vi måste komma ihåg att vi inte är ensamma i landet.”

Läraren uppger vidare att även om samverkan med andra lärare sker, måste reflektion ske hos yrkesgruppen om på vilka sätt denna samverkan med andra lärare ska ske. Samma lärare uppger vidare att reflektionen måste ske utifrån yrkesgruppens agerande och arbetssätt. Enligt samma lärare måste modersmåslärarna således ställa sig frågan om de agerar utifrån rådande lagar och förordningar och rådande sociala koder eller om det är hemmets uppfostran och tradition som ska styra deras arbete.

MmL2 pekar på rollen som ambassadör för två kulturer hos modersmåslärarna. Läraren påpekar att den här övergångsprocessen underlättas med hjälp av de insatser som görs av yrkesgruppens enskilda lärare och således görs mindre komplicerad framför allt med tanke på unga flickor och pojkar som kämpar för att skaffa sig sin egen identitet.

Modersmåsläraren 3 (MmL3) anser att det är en fråga om existens för eleverna. Enligt läraren måste elever med orientalisk bakgrund välja sida. Dessa individer måste bestämma sig för att följa antingen skolans uppfostran och värderingar, hemmets uppfostran och värdesystem eller att pendla mellan dessa båda institutioner. Så här uttrycker sig denna lärare om elevernas situation:

”våra tonårselever föddes i familjer med starka hemlandsvärderingar där flickor vet sin plats, pojkar tar sina platser. De uppfostras olika, värderas olika. Hemma styr religiösa regler i det mesta som görs. Lydnad är ofrånkomligt.”

Enligt läraren är det inte tal om att ifrågasätta saker och ting framför vuxna. Pappan bestämmer allt och alla måste visa underkastelse, framhåller läraren.

Modersmålläraren förväntas bidra mycket mer i den här processen för att ändra denna rådande syn på flickors och pojkars värde och position inom sådana invandrarfamiljer från Främre orienten, menar läraren. Mml3 menar att de jobbar långsiktigt för att implementera den svenska skolans värdegrund. Men läraren gör det i samarbete med ordinarie lärarkollegor, även om det är långt ifrån alla som vill det. För denna lärare är det fråga om erfarenhetsutbyte med kollegorna, samverka med andra lärare och anordnande av konferenser i ett försök att hjälpa elever att hitta vägen mellan lojalitet till skolans värdegrund och till hemmets och familjens uppfostran. Eleverna väljer många gånger att leva mellan olika världar, hemmets religiösa och kulturella traditioner och skolans liberala syn på individualism, frihet och rätten att vara sig själv, påpekar samma lärare.

För *klassläraren* gäller det att öka kunskaperna i svenska och samhällskunskap (SO) som grund. I skolan byggs idéerna om identitet på läroplanen och den svenska värdegrunden. Det handlar om att förmedla svenska lagar och regler som styr vårt samhälle och skola och det finns ingenting här som är frivilligt. Det är lagar och regler och förordningar som alla ska följa, det finns inga undantag. Alla i skolan är skyldiga att leva efter dessa lagar och förordningar oavsett bakgrund, etnicitet eller om det handlar om HBTQ eller könsroller. Enligt klassläraren har alla ett eget ansvar och man som elev ska tänka efter, är jag en del av denna process eller förlitar jag mig på hemmets uppfostran och värderingar? Så här yttrar sig klassläraren vidare i intervjun:

”Som resultat märker vi faktiskt att invandramammor har fått mer inflytande i hemmet och har mer att säga till och den tidigare rollen som utgjordes av att dessa mödrar en gång varit underordnade papporna har pressats tillbaka. Det tycks som om att vi många gånger konfronterar föräldrar med fakta och goda argument, de som t ex inte vill att deras döttrar övernattar med skolan, eller simmar med klassen, eller umgås med killar utanför skolan. Under mentorskapet och mentorstid jobbar vi ständigt med både identitets- och värdegrundernas frågor och alla i skolan är involverade att prioritera frågor som handlar om makt och inflytande och framtid. So-ämnen rör alltid religion och samhällsfrågor och politik, rättvisa och jämställdhet och minoritetsrättigheter och demokrati.”

Eleverna är enligt klassläraren skyldiga att göra välgenomtänkta val och lära sig att skilja mellan det som är konkret och allmänt önskvärt och det som är traditionsbundet, men framför allt vad man vill bli i framtiden och vad man behöver för att växa och bli en del av det samhälle man lever i.

Eleverna förväntas göra sina medvetna val mellan lärande och kunskap, lagar och regler som styr vårt land eller tradition.

Gällande invandrarelevens uppfostran till ändrad syn på könsroller och undanröjande av tidigare patriarkalisk uppfostran som utkristalliserar sig i dessa elevers identiteter, yttrar lärarna följande:

Modersmåsläraren 1 (MmL1) är fokuserad på genusfrågan som denne anser är av stor vikt. I ett modernt samhälle är könsroller och jämställdhetsfrågan på framkanten enligt läraren. I många fall leder hemländernas synsätt på frågan i motsatt riktning, enligt läraren. Läraren menar att yrkesgruppen insåg ganska tidigt att kursmaterial måste bytas ut som importerar från hemländerna där patriarkalismen fortfarande råder och där inga andra alternativ finns tillgängliga, då allt fortfarande är traditionsbundet och följer religiösa regler enligt läraren. Enligt samma lärare är genusfrågan faktiskt en fråga som berör alla och är så viktig att det krävs nästan ett helt svenskt tänkande. Enligt läraren finns det inga reservationer inom den här frågan. Så här yttrar sig läraren:

”Alla individer ska behandlas lika oavsett kön, religion eller ursprung.”

Den svenska skolans värdegrund är klar i den punkten att alla ska behandlas lika oavsett könstillhörighet och sexuell läggning enligt läraren. Läraren uppger vidare att deras uppgift är extra svår med tanke på att i det ingår i deras uppdrag att dessa lärare ska suddas bort könsgränser och hålla jämställdhetsfrågan på tapeten. Enligt läraren gäller det för modersmåslärarna att hitta de smidigaste vägarna att förmedla samhällets syn på könsroller och ge en uppfostran i riktning mot jämställdhet inom ramen för det pedagogiska lärandet och skolans uppfostrande roll som institution. Denna lärare ser sin roll som ett viktigt verktyg i uppfostrandet av dessa elever och ändrande av deras syn på genusfrågan eftersom modersmåslärarna är bärare av samma kultur som dessa elever.

Modersmåsläraren 2 (MmL2), tycker att genus och jämställdhetsfrågorna är centrala inte bara för att samhället kräver det, skollagen och värdegrunden kräver det, utan det handlar om en grupp människor som, enligt MmL2, på grund av sin könstillhörighet har missgynnats och blivit orättvist behandlade. Läraren hänvisar till hemländernas lagar och rätten att ärva. Läraren pekar på faktumet att det står i Koranen att kvinnor har rätt till arv, även om det är hälften så mycket som män (på grund av att de inte är skyldiga att försörja familjen). Läraren går vidare och yttrar sig följande om arvsrätten till kvinnor i elevernas hemländer:

”.. men många gånger går våra mammor och systrar miste om sitt arv för att patriarkaliska lagar styr och män tar för sig på olika sätt.”

Läraren uppger vidare att just gruppen invandrarbarn behöver verkligen uppfostras till en ny syn, då pojkar och flickor uppfostras olika i många etniska grupper och detta gäller framförallt barn från Mellanöstern enligt läraren. I den patriarkaliska uppfostran som ges till barn från

dessa kulturer inryms olika rättigheter och skyldigheter för pojkar och flickor, uppger läraren. Läraren uppger vidare att man inte brukar satsa på flickor hemifrån i tron att flickorna snart ska giftas bort. Pojkar får däremot mer inflytande i hemmet och får således mer frihet och privilegier enligt samma lärare. Flickorna kontrolleras mycket noga och styrs utifrån gällande regler från hemlandet, uppger läraren. Läraren uppger vidare att denna kultur, som är mest förankrad i förortskretsar där de flesta invandrarna bor, måste motverkas. Så här yttrar sig denna lärare vidare frågan:

”Även i förortsskolorna kan man lätt märka inslag av detta rådande faktum. Min roll som pedagog är att slå vakt om jämställdhetsfrågan i skolan och sprida så mycket kunskap som möjligt om den bland mina elever.”

”Jag träffar ofta föräldrar och målsmän och förklarar hur den västerländska synen på män och kvinnor ser ut.”

Läraren uppger att denne knappast använder något material som är tryckt i hemländerna just i den här frågan. Det gäller att visa svenskt material som går i linje med genusfrågan och skapar diskussioner och temaundervisning kring denna fråga enligt samma lärare. Eleverna får komma till tals och gärna diskutera det vidare hemma med sina föräldrar, uppger läraren. Enligt läraren handlar det inte enbart om frågan om könsroller, utan det här faktumet är snarare fråga om helt enkelt rättvisa.

Modersmålsläraren 3 (MmL 3) anser att frågan kan ses som en indikator för att få vetskap om eleverna har anammat den svenska kulturen och lever efter samhällets normer och demokratiska värderingar eller om det är så att dessa individer inte är mogna för att följa samhällets grundläggande principer och värdesystem kring frågan än. Enligt MmL3 är diskussioner om könsroller inte så populära bland hans elever. Enligt samma lärare gick det så långt att många elever till och med tagit parti för hemlandets kulturer och traditioner som bottnar i religiösa påbuds- och förbudsregler.

Läraren tycker att eleverna är öppna för dialog, men dessa individer anser ändå att könsroller är något som Gud har bestämt, att alla är lika inför Gud, men att män och kvinnor har olika naturliga roller i det här livet. Enligt läraren är eleverna i den multikulturella kontexten negativa till ökat inflytande för kvinnor på bekostnad av män:

För att driva denna process brukar läraren visa dokumentärer om jämställdhet, förtryck av kvinnor på olika sätt genom tiderna. Läraren brukar visa för eleverna vad jämställdheten lyckats åstadkomma i form av ledande kvinnor i världen som är föredömliga. Dessa kvinnor utgörs av politiker, arkitekter, samhällsvetare, forskare, tekniker, stridspiloter och tappra soldater uppger läraren. Läraren uppger vidare att denne samarbetar kring temat med sina kollegor genom att lärarna brukar låna material av varandra och samköra temaundervisningar om olika ämnen som berör demokrati, jämställdhet, könsroller och sociokulturella värderingar. Detta görs då eleverna kan ha svårt att ta beslut om vägvalet mellan hemmets uppfostran och skolans värdegrund.

Klassläraren anser att han och hans kollegor har lagt mycket arbete och energi på genusfrågan. Detta har gjorts i syfte att arbeta med temat genusfrågan och könsroller. Läraren uppger att deras grupp från början var några utvalda lärare som åtog sig detta uppdrag för att det senare skulle implementeras hos alla lärare. Detta gäller framförallt slöjd och idrott, där alla är skyldiga att delta och ta de arbetsuppgifter som gäller. Detta gäller oavsett om det handlar om att snickra eller simma, eleverna ska visa resultat och utföra sina arbetsuppgifter och uppfylla kunskapskravet. Genusfrågan är en prioritet i vår skola och alla jobbar med den både tematiskt och inom en ämnesöverskridande ram.

Mentor årskurs nio vidhåller att genusfrågan och könsrollerna är frågor som engagerar alla i skolan oavsett vilka ämnen man undervisar i. Enligt läraren är SO ett ämne där det jobbas aktivt med machokulturen och antipluggkulturen som råder på skolan.

Den här frågan är enligt mentorn en överordnad fråga i skolan. Mentorn uppger vidare att det till och med anordnas speciella teman för detta ändamål.

7. Sammanfattning

I vårt resultat har vi fått fram att alla de lärare vi intervjuat i form av fyra modersmåslärare, en klasslärare och en mentor för årskurs 9 anser att patriarkalisk uppfostran har utkristalliserat synen på könsroller och jämställdhet hos invandrarelever från Mellanöstern.

Vi har också även fått se klara tecken på hur svenska värden, sociala normer och den svenska skolans grundläggande principer får stanna utanför de hem i förortskretsar där andra sociala normer råder tack vare våra intervjuade lärare. Vi har också fått vetskap om hur i synnerhet modersmåslärarna kämpar för att motverka dessa traditionsbundna levnadsmönster som inte går i linje med den svenska läroplanen.

Flertalet av lärare vi intervjuade pekar på de problem som uppkommer i undervisningen när det handlar om dessa individers uppfostran i en riktning som leder mot jämställdhet och demokrati. Det finns en del bland våra intervjuade lärare som anser att ansvaret ligger bortom deras horisont och att kommunen måste göra flera insatser i form av bland annat anordnande av konferenser och introduktionskurser för dessa elevers föräldrar och målsmän. Men andra lärare pekar på samarbetet med andra kollegor som en god förutsättning för att uppnå ändamålet med att ändra dessa individers syn på genusfrågan, könsroller och ge dessa elever demokratiska grundläggande värden och principer att utgå från i deras vardagliga liv och deras identitetsutveckling.

Lärarna argumenterar för att man måste sluta med att importera material från elevernas hemländer. En av lärarna har valt att komma till rätta med problemet genom att denne har undvikit användande av material från hemlandet genom att samköra undervisningen med andra lärare i andra ämnen och även låna material från andra lärare. Material från dessa länder kritiserar av flertalet av lärarna vi intervjuat, för att fortfarande ha en konservativ syn och ett religiöst bundet perspektiv när det gäller synen på genusfrågan och könsroller. Klassläraren underströk vikten av att kursplaner och läroplaner samt svenska lagar och förordningar måste strikt följas oavsett var man kommer ifrån.

Mentorn i årskurs 9 pekar på machokulturen och antipluggkulturen på deras skola och dess negativa konsekvenser för dessa elevers identitetsutveckling och framhåller att denna kultur måste motverkas. Enligt denna lärare är SO det ämne som ger lärarna mest gynnsamma förutsättningar och metoder för att uppnå det här målet.

Samma lärare uppger att frågan har stor prioritet på deras dagordning och att det till och med anordnas speciella teman i ämnet.

8. Analys

Patriarkalisk uppfostran i utkristalliseringen av synen på könsroller och jämställdhet hos elever från Mellanöstern.

I vårt resultat kan vi skönja att patriarkalisk uppfostran genomsyrar synen på könsroller och jämställdhet hos invandrarungdomar från Mellanöstern, vilket vår första forskningsfråga handlar om. Enligt våra intervjuade lärare kan ett starkt synsätt skönjas, som bygger på patriarkala strukturer där flickor och pojkar har sina egna säregna könsroller. Detta kan vi se genom att våra intervjuade modersmållärare pekar på svårigheterna med att genomföra diskussioner hos elever kring temat, då dessa anser att patriarkala strukturer anses vara naturligt formade. Dessa könsroller är till och med givna av Gud i detta liv anser eleverna enligt våra intervjuade lärare.

Vi som är författarna bakom denna undersökning och denna text gör tolkningen att de lärare vi intervjuat möter på stora utmaningar och problem med att ändra på de patriarkala strukturerna i dessa elevers uppfostran, eftersom flera individer anser de patriarkaliskt givna könsrollerna för män och kvinnor vara naturliga, givna av Gud och därmed vara oföränderliga.

Sociokulturella och religiösa värderingar som ligger till grund för patriarkalisk barnuppfostran och synen på jämställdhet gynnar i stor utsträckning pojkar medan flickor försummas enligt den egyptiska samhällskritikern och barnuppfostran-experten Noha Abu-Sinna, som intervjuades i den egyptiska online-magasinet (Elbled, 2019-03-31). Enligt Abu-Sinna försummas flickors förmågor och kapaciteter genom att dessa ses som framtida hemmafruar till unga män som bortser från kvinnans intellektuella potentialer. För männen, som i framtiden skall gifta sig med dessa flickor och unga kvinnor från Mellanöstern och arabvärlden, är enbart kvinnans yttre som har avgörande betydelse för hur hon värdesätts, enligt Abu-Sinna. Enligt Abu-Sinna värdesätts ytterligare en faktor hos dessa unga flickor och kvinnor, vilken är hur dessa kvinnor är fostrade. Kvinnor skall enligt Abu-Sinna fostras till att vara osynliga, inte höja rösten och ta väl hand om sina manliga släktingar och familjemedlemmar såsom fadern, bröder och den framtida äkta maken.

Patriarkaliskt rotade värderingar har också visat sig i våra undersökningsresultat där flertalet av våra intervjuade modersmållärare pekar på faktumet att föräldrar till elever från Mellanöstern visar en betydande skepticism till svenska värdegrunds principer om jämställdhet, könsroller och demokratisk uppfostran. Gerle (2000) beskriver kulturklyftorna som uppstår i multikulturalismens skugga som en kamp mellan två kulturer med olika perspektiv på könsroller och jämställdhet. Författaren pekar på att kulturkrockar sker mellan två olika världsuppfattningar och levnadsmönster som skapar käppar i hjulen för integrationsprocessen. I likhet med Abu-Sinna skriver också Gerle (2000) att flickor berövas sin frihet genom ett tabustyrt

perspektiv, som ger mer frihet åt pojkar och män medan unga kvinnor och flickor tvingas leva under en ständig manlig kontroll och dominans.

Med tanke på de resultat vi har fått fram i vår undersökning kan två olika tolkningar göras. Den ena tolkningen är att anse den västerländska kulturen som rättmätig och avvisa det andra perspektivet med ursprung från traditionerna och värdesystemen i Mellanöstern som genomsyras av patriarkaliska sociokulturella mönster, styrda av religiösa regler. Detta kan vi skönja tydligt i våra intervjuade lärares uttalanden som motsätter sig det patriarkala systemet och dess påverkan på elevgruppens syn på jämställdhet och genusfrågan.

I lärarnas svar kan vi tydligt få insikt om att föräldrar till elever från Mellanöstern utmanas till att ”ta seden dit de kommer.” I våra resultat kan vi även skönja att modersmållärarna uppger att de stöter på problem med att övertyga elever från Mellanöstern och deras föräldrar och målsmän om den västerländska modellens överlägsenhet när det gäller synen på könsroller och jämställdhet.

En annan tolkning av våra resultat kan vara att det skapas en syntes mellan två helt olika kulturer och levnadsmönster. Det innebär att dessa grupper väljer som individer hur de vill leva sina liv, men samtidigt accepterar den västerländska modellen och därmed modifierar sin syn på könsroller och jämställdhet mellan män och kvinnor. Pojkar och flickor utmanas till att se varandra som likvärdiga när det gäller intelligens. Pojkar måste enligt våra lärare utmanas till att acceptera att kvinnor i dagens moderna värld lyckats med att åstadkomma en hög status inom forskning, ekonomi och till och med inom många av världens olika militära verksamheter och arméer. Eleverna kan välja att leva efter ett exempelvis muslimskt levnadsmönster samtidigt som dessa accepterar andra individers levnadsätt, andra individers religiösa tillhörighet och även accepterar människor som lever ett sekulariserat liv. Här har en positiv syntes skapats mellan två olika kulturer, där man tar det bästa av varje kultur, vilket är något som våra intervjuade lärare försöker att övertyga och utmana pojkarna inom elevgruppen till att göra. Detta synsätt förespråkas av Lahdenperä (2017).

Modersmållärares och andra pedagogers metoder för att ge elever från Mellanöstern en uppfostran med riktning mot jämställdhet och demokrati.

I vår undersökning har en positiv ståndpunkt uppkommit från våra respondenter, där vi får svar på vår andra forskningsfråga om hur modersmållärare och andra pedagoger och mentorer gör för att implementera den svenska läroplanens värdegrunds principer för att ge elever från Mellanöstern en uppfostran i riktning mot jämställdhet och demokrati. Vi har fått fram att flertalet av lärarna gör stora insatser för att ändra dessa individers syn på jämställdhet mellan kvinnor och män, könsroller och demokrati. Lärarnas roll utgör den kontaktlänk som finns mellan eleverna, deras föräldrar eller målsmän och övrig skolpersonal. I vårt resultat ser vi att

våra respondenter ser sin egen roll att fostra elever från Mellanöstern utifrån det nya hemlandets värdegrundsprincip och skoltradition som ett avgörande verktyg i integrationsprocessen.

Detta görs genom att lärarna ställer sig kritiska till att material importerats från elevernas hemländer där patriarkala mönster råder som styrs av religiösa regler.

En del av våra intervjuade lärare har vidtagit innovativa åtgärder såsom att samköra modersmålsundervisningen med andra lärarkollegor och även ta in material från andra lärarkollegor i andra ämnen för att visa bland annat pojkar från Mellanöstern att män och kvinnor är likvärdiga när det gäller intelligens, skicklighet och framgångar inom alla områden. Här gör vi tolkningen att modersmållärarna har även en nyckelroll i att kunna bekämpa och motverka den skepticism som finns hos dessa elevers föräldrar och målsmän för den västerländska och svenska skolmodellen. Dessa lärare försöker att skapa en plattform för dessa individer, som gör det möjligt för eleverna att kunna göra ett fritt vägval mellan hemmets uppfostran och den svenska läroplanens värdegrunds principer.

Eleverna och deras föräldrar eller målsmän utmanas till att först och främst följa den svenska läroplanens värdegrundssystem och svensk skollag i klassrummet och senare ute i samhället gällande synen på jämställdhet och demokrati. Sedan utmanas dessa individer och deras föräldrar till att ändra sig efter gällande ramar och regler och lagar i samhället, även om dessa individer skulle välja att leva efter en annan livsåskådning och levnadsmönster som skiljer sig från det svenska samhällets sekulära livsmönster.

I vårt undersökningsresultat kan vi också se vilka käppar i hjulen som finns för att ge elever från Mellanöstern en uppfostran i riktning mot jämställdhet och demokrati.

Mentorn bekräftar att dessa individer tvingas leva ett dubbelliv mellan skolan och hemmet. Flickor får inte umgås med pojkar utanför skolan. Denna situation skapar extra svårigheter för lärare, mentorer och skolledningen i dessa förorter att hantera olika kulturella, religiösa och traditionella avvikelser i skolorna. Begrepp som vi och de är tydliga fenomen som elever på sådana skolor generellt identifierar sig själva med. Detta kan sättas i relation till Skolverkets slutsats, nämligen:

Vår slutsats är att problem kan uppstå för barnen som lever i segregerade områden då föräldrarna bär med sig andra värderingar som kan krocka med svenska värderingar. Skolan bör vara en social och kulturell mötesplats där barnen ska få möjligheter att utveckla en förståelse för andra människor samt leva in sig i andras villkor och värderingar (Skolverket, 2016, s. 7)

Här gör vi tolkningen att våra intervjuade modersmållärare är starkt medvetna om att elever förväntas rätta sig efter skolans regler och värdegrunds principer oavsett varifrån individen

kommer. Enligt samma tolkning är mångfald är en positiv företeelse, men inte när hemuppföstran och tillhörande hemländers kulturer och värderingar motsätter sig den moderna synen i det nya samhället.

Kritiken riktas mot hur flickor och pojkar fostras på olika diskriminerande sätt inom dessa kulturer. Att flickor uppföstras till bävande hemmafruar medan pojkar uppföstras till att vara ”starka män” med hård kontroll och mansdominans måste motverkas enligt tolkningen vi gör av våra respondenters svar. Detta görs genom att flera av våra lärare har uttryckt behovet av att kommunerna anordnar och organiserar konferenser, introduktionskurser och produktiva möten där föräldrar till dessa elever blir upplysta om det nya samhällets gällande regler om jämställdhet och demokrati. (se Appendix 1–2).

Modersmåslärarna bekräftar elevernas samsyn när det gäller jämställdhet och könsroller. Dessa elever har starkt refererat till sina respektive religiösa principer om att jämställdhet mellan könen skall beaktas i relation till vad Gud har förutbestämt, men avvisar den västerländska synen på könsroller och jämställdhet. Detta är något som både klassläraren och mentorn bemöter med skollagen, skolans värdegrund och genom att sätta fakta mot tradition.

I detta arbete har vi belyst stora problem gällande synen på könsroller och jämställdhet bland unga invandrarelever från Mellanöstern. Vi har fått fram att kulturkrockar och kampen mellan två olika helt skilda värde- och normsystem har skapat fenomen som påminner om ett kulturkrig enligt de tolkningar vi gör av våra undersökningsresultat. Det är av vikt att inte skapa krig mellan kulturena, även om vi framhåller en mycket kritisk hållning till patriarkalisk uppföstran. Det här är även en ståndpunkt som delas av våra respondenter. I den här kampen är det av vikt att få insikt om och förståelse för att kampen kvarstår mellan familjeuppföstran och utbildningssystemet och dess fostrande metoder som riktar sig mot jämställdhet och demokrati enligt den tolkning vi gör här av våra respondenters svar.

Våra respondenter vill minska gapet mellan hemmet och skolan, enligt vår tolkning, genom att upplysa elever och föräldrar om samhällets gällande normsystem. Vägvalet görs i slutskedet av varje individ. Men detta vägval måste göras under demokratiska villkor och omständigheter och förutsättningar enligt den tolkning vi gör av våra respondenters svar.

Våra respondenter upplyser elever och föräldrar om att ingen kan tvingas att leva efter ett levnadsätt som motsätter sig dennes tolkning och uppfattning av världen, men att detta måste göras inom ramen för respekten för andra människors olika uppfattningar och levnadssätt. Detta är vad som gör demokratin till ett överlägset system, enligt vår uppfattning. Demokratin ger alla en likvärdig chans till framgång och utbildning oavsett kön, etnicitet eller politisk uppfattning, enligt våra respondenters svar. Vår förhoppning är att varje individ inom denna elevgrupp skall lära sig att acceptera andra människors olikheter och uppfattningar om kön,

etnicitet, kultur, politik och religion oavsett dennes val av levnadssätt och livsstil i framtiden efter skolans slut. Vår förhoppning är att modersmåslärarna ges nyckelrollen för att få implementera en sådan uppfostran hos dessa elever vilket också går i linje med den svenska läroplanens grundläggande principer om jämställdhet och demokrati.

9. Diskussion

9.1. Metoddiskussion

Till vårt arbete valde vi att använda oss av en kvalitativ undersökning baserad på intervjuer. Nu när väl vår studie är färdig och undersökningen är genomförd inser vi att det var ett framgångsrikt sätt att komma åt den information vi behövde. Detta har kunnat förverkligas mycket tack vare våra informanternas insatser, som valde att dela med sig och besvara våra frågor som avser etnicitet, multikulturalismens och hemmiljöns följder att forma invandrarelevens identitet och deras syn på jämställdhet, kön och genusfrågan. Vi intervjuade modersmåls lärare och andra lärare i syfte att få vetskap om hur patriarkalisk uppfostran påverkar integrationsprocessen av ungdomar från Mellanöstern. Vi ville också med detta arbete få vetskap om vilka perspektiv modersmåls lärarna har för att bygga en bro mellan majoritetssamhällets kultur och de minoritetskulturer som omger dessa ungdomar från Främre orienten.

9.2. Resultatdiskussion

Vår första forskningsfråga handlar om hur patriarkalisk uppfostran utkristalliserar synen på jämställdhet och könsroller hos våra lärares elevgrupp som utgörs av barn och ungdomar från Mellanöstern. Vi lät våra informanter reflektera fritt kring denna fråga och dela med sig av sina erfarenheter. Modersmålsundervisningen och modersmåls lärarna utgör grundstenarna i vårt arbete. Därför har vi även valt att låta en stor del av vår undersökning handla om hur modersmålsundervisningen upplevs av de elevgrupper som undervisas av våra respondenter.

Våra antaganden var från början att tvåspråkighet var något som invandrael elever identifierar sig själva med. Enligt våra respondenter finns det klara skillnader när det gäller synen på jämställdhet och demokrati hos elever från Mellanöstern. Samtidigt vidhåller Ladberg (2003) att modersmålet skall vara ett led i integrationsprocessen. Enligt författaren har barn med annan etnisk bakgrund starkt behov av sina modersmål, det språk som talas hörs och utövas hemma (Ladberg 2003). För att återkoppla till våra forskningsfrågor och vårt syfte och våra resultat har vi starka argument för modersmåls lärarnas nyckelroll i att ändra elevgruppens syn på könsroller och jämställdhet samtidigt som dessa lärare även har rollen som kontaktlänken mellan den svenska skolan och dessa barn och ungdomars föräldrar från Mellanöstern. Dessa lärare kan ändra på skepticis men hos elevgruppens föräldrar till den västerländska modellen som den svenska värdegrunden vilar på och således ändra på dessa elevers syn på könsroller, genusfrågan och jämställdheten.

Metoden är här modersmålet som utgör länken mellan det första och andra språket enligt vår tolkning.

Gällande jämställdheten skriver författaren Heldin att uppfostran skall bygga på metoder som grundar sig på jämställdhet. Enligt författaren ska lärarna ha adekvata kunskaper om ämnet och agera professionellt för att förmedla och implementera jämställdheten utifrån genusbase-
rade fakta och kunskaper (Heldin 2006, s.21–22).

Våra respondenter pekar här på att material från elevernas hemländer inte kan användas i detta syfte. Metoden som våra modersmållärare har brukat sig av utgörs av ämnesöverskridande undervisning där samarbete med andra ämneslärare sker.

I sin undervisning använder våra respondenter sig av andra lärares material med syftet och ändamålet att ge elevgruppen en uppfostran som bygger på jämställdhet och demokrati, något som de svenska värdegrundsprinciperna vilar på.

Våra respondenter pekar på faktumet att djupt rotade patriarkaliska mönster ändå kvarstår hos dessa individer, trots deras insatser, och att dessa strukturer synes vara svåra att undanröja på kort sikt.

Frisén och Hwang (2006) understryker att förhållandet mellan föräldrar och tonårsbarn börjar ta nya vinklar och barn börjar distansera sig från sina föräldrar som förebilder eller gestalter och arbetsmodeller för att söka efter inre självständighet och förverkligandet av det nya jaget. Därför försöker flertalet tonårsbarn att så småningom differentiera sig från sina föräldrar. Detta dilemma tvingar dessa individer till att göra sina val mellan anknytning och jagidealet.

Denna diskussion banar också vägen för argumentet att åter skapa förtroende mellan dessa barn och deras föräldrar och således ge båda parter en ändrad syn på jämställdhet och demokrati. Modersmålsundervisningen borde omorganiseras, så att klyftorna mellan kulturer undanröjs. Här krävs det att kommunen gör insatser för att uppnå detta ändamål som några av våra informanter pekar på. Detta skall göras i form av konferenser, möter och introduktionskurser som anordnas för föräldrar och målsmän till dessa barn och ungdomar med syftet att även dra in föräldrarna i integrationsprocessen, anser några av våra modersmållärare.

För att återkoppla till en uppfostran i riktning mot jämställdhet och demokrati framkom det i denna undersökning att våra informanter konfronterade föräldrar till dessa elever med starka argument och värdefulla fakta om vad som är bäst för deras barn i det nya samhället. Men om argumenten och faktabaserade kunskaper om den svenska värdegrunden och dess principer går hem hos alla elever från Främre orienten är en knäckfråga då flertalet av dessa elever har stark anknytning till sina familjer, sina religiösa regelsystem och sina sociala normer från ursprungslandet, enligt den tolkning vi gör av våra resultat. Här är det av vikt att ta fram ett annat perspektiv och annan tolkning enligt vår uppfattning. Det är ett betydande faktum att många elever från mellanöstern väljer att leva efter gällande patriarkala normer och värden,

men vi måste också komma ihåg att det finns lika många som motsätter sig dessa värden och normsystem, en tendens som även våra respondenter upplyser om i sina svar. Det är av vikt att se individuella skillnader här. Baserad på egen erfarenhet, som utkristalliserar sig i en anekdotisk form, finns det lika många som motsätter sig muslimska normer och kulturen i Mellanöstern som det finns ett stort motsvarande antal individer som motsätter sig den svenska läroplanens grundläggande principer om jämställdhet och demokrati. Det här är en företeelse som även våra respondenter pekar på.

Lärarna möter motstånd i sina metoder för att skapa en identitet hos dessa elever och deras föräldrar / målsmän som bygger på jämställdhet och demokrati. Samtidigt kan dessa lärare skönja att en del individer inom elevgruppen tar avstånd från sin kultur från Mellanöstern genom att leva dubbla liv mellan hemmets och familjens gällande normsystem och värderingar och skolans och samhällets värdegrunds principer. I denna diskussion är det av vikt av att relatera till Friséen och Hwang (2006). Författarna menar att unga muslimer slits mellan två olika levnadsmönster, som utgörs av den västerländska sekulära modellen och den religiöst präglade islamiska modellen. Dessa ungdomar förväntas ta del av många olika sociala sfärer på ett språk som motsvarar deras ålder inom sina kulturella sfärer enligt författarna. Dessa unga muslimer börjar då ifrågasätta sitt ursprung och börjar sin identitetssökning genom att ställa sig frågan om vem de egentligen är och varifrån de kommer. Dessa ungdomar väljer att leva i hyckleri för att tillfredsställa två olika kulturella, lingvistiska och sociala institutioner bestående av föräldrarna och majoritetssamhället, som ställer olika krav och förväntningar på dessa individer, enligt författarna. Precis som för assyrier/syrianer behöver de hitta fram till sättet att hantera sin situation på (Friséen och Hwang 2006).

Detta dilemma kan enligt författarna utmytna i att individen överger sin religion och bli sekulariserad. Ett annat sätt kan vara att återvända till en tolkning av islam som uppfattas som autentisk och genuin, men ofta har konservativa inslag (Friséen & Hwang 2006). Ett annat sätt kan vara att skapa blandade identiteter som kan användas olika beroende av den sociala och kulturella situationen. Individens uppförande och socialiseringsmönster utkristalliserar sig på olika sätt beroende av den miljö denne befinner sig i såsom till exempel i skolan eller i moskén (Friséen & Whang, 2006).

Detta dilemma leder i sin tur till att klyftan mellan barn och föräldrar blir större i senare skeden av dessa barns liv.

Den hållningen delas även i en artikel av Pirjo Lahdenperä som publicerades den 22 september 2017 i Pedagogiska magasinet <https://pedagogiskamagasinet.se/se-foraldrarnas-kompetens/>

I artikeln pekar författaren på faran med att inte se invandrabarnens föräldrar som resurser. Författaren skriver att dessa föräldrar skall respekteras och inte motarbetas. Författaren ställer sig även kritisk till lärare och skolpersonalens frustration och motvilja till att upprätta en kontaktlänk mellan dessa föräldrar och skolan. Här är lågutbildade föräldrar mest utsatta, enligt författaren, då skolpersonalen finner det vara särskilt svårt att ta kontakt med dessa föräldrar och således skapa grunden till en fullvärdig kommunikation med dem.

Författaren pekar på interkulturalitet som lösningen på problemet med det stora gap som finns mellan hemmet och skolan. Lahdenperä ställer sig även kritisk till att dåliga skolresultat hos invandrarelever skylls på föräldrars låga socioekonomiska status och deras låga utbildning. Lahdenperä pekar istället här på det svenska utbildningssystemets byggnad som är baserad på en etnocentrisk och monokulturell ram, enligt författaren, och anser att detta dilemma kan undanröjas enbart om arenor skapas för ett interkulturellt samarbete mellan skolan och barnens föräldrar.

Lahdenperä refererar också till en författare i sin text som frambringar värdefulla insikter om från vilka perspektiv exempelvis arabiska föräldrar ser den svenska skolan. Författaren Laid Bouakaz, som Lahdenperä refererar till, upplyser om att föräldrar till elever på några skolor i Malmö efterlyser mer information om den svenska skolan och om vad som förväntas av dem i deras roll som föräldrar. Laid Bouakaz, refererad i Lahdenperä, skriver att dessa föräldrar baserar sina uppfattningar om den svenska skolan på egna erfarenheter som oftast bottnar i en auktoritärt styrd skola, där läraren styr med auktoritet och där föräldrar inte lägger sig i lärarens angelägenheter och uppfattningar i brist på information av lärarna om vad som gäller på svenska skolor. Lahdenperä påpekar också vikten av att upplysa föräldrar till elever med olika etniska bakgrunder om svenska värdegrundsprinciper om jämställdhet och demokrati i skuggan av en interkulturell arena.

Lahdenperä ser faran i att föräldrarnas auktoritet undanröjs och att barn och ungdomar med annan etnisk bakgrund således får en maktposition gentemot sina föräldrar då barn lär sig det svenska språket snabbt och även tar till sig svenska sociala och kulturella koder. Dessa koder misstolkas av barnen och det leder i sin tur till att känslan frihet under ansvar inte finns hos dessa individer, enligt författaren. Laid Bouakaz, som Lahdenperä refererar till, kallar denna process för att skolan medvetet förknippar dessa barn och ungdomar med svenska värden, så att barnen slutligen vänder ryggen till sina föräldrar och deras traditioner.

Under sådana omständigheter kan myter och vanföreställningar bildas hos dessa föräldrar som skrämmer dem inför kontakten med den svenska skolan och det svenska samhället. I artikeln tar Lahdenperä några somaliska föräldrar som exempel. Dessa föräldrar kände sig misstänkliggjorda som föräldrar. Dessa föräldrar var av den uppfattningen att skolpersonalen alltid tror

på barnens berättelser om hur de behandlas hemma. I fruktan för att samhället skall vidta rättsliga åtgärder mot dem som föräldrar tappat dessa föräldrar makten över sina barn, enligt författaren. En sådan utveckling leder i sin tur till att föräldrar tappat kontrollen över sina barn och att kriminella gäng bildas av dessa barn som tar friheten i sina händer, enligt Lahdenperä. Ungdomar inom dessa gäng vandaliserar, bränner bilar och sätter skräck i andra samhällsmedborgare, uppger Lahdenperä.

Det är således genom ett interkulturellt samarbete mellan hemmet och skolan som den stora klyftan mellan hemmets uppfostran och skolans uppfostran kan undanröjas, anser Lahdenperä. Till detta ändamål pekar författaren på kulturtolkare, som hjälper elevernas föräldrar att knäcka de svenska sociala och kulturella koderna. Går vi tillbaka till våra resultat är Lahdenperäs perspektiv något som förespråkas av våra informanter. I likhet med Lahdenperä förespråkar också våra lärare ett interkulturellt samarbete mellan skolan och elevgruppens föräldrar. Våra respondenter har med sina mycket begränsade möjligheter tagit rollen som kulturtolkare mellan hemmet och skolan. Det har våra informanter gjort genom att utmana föräldrar till ungdomar från Mellanöstern till att ta "seden dit de kommer." Det har dessa lärare gjort genom att lägga fram konkreta argument och värdefulla fakta för dessa föräldrar om vad som är bäst för deras barn i det svenska samhället.

Bunar (1999) förespråkar också ett multikulturellt samarbete, där interkulturalitet utgör normen för den svenska skolmodellen. Författaren ställer sig kritisk till att multikulturalismen på svenska skolor fortfarande inte blivit ett realiserbart mål. Bunar anser att inställningen hos svenska lärare har lett till att multikulturalism inte implementerats på svenska skolor som system. Författaren efterlyser i likhet med våra respondenter en hållning som bygger på en mångfald där jämställdhet, interkulturalitet och demokrati råder enligt vår tolkning.

För att avsluta denna diskussion gör vi en kort jämförelse mellan våra resultat och den litteratur vi refererar till. Både våra informanter och de författarna vi refererar till här förespråkar en balanserad hållning, där gapet mellan hemmet och skolan minskar för elever från Mellanöstern. Några av våra respondenter önskar fler insatser från kommunen för att kunna även ge föräldrar och målsmän till dessa elever en uppfostran som riktas mot jämställdhet och demokrati. Vår tolkning är att vårt resultat samt den litteratur vi refererar till förespråkar ett interkulturellt samarbete mellan hemmet och skolan för att kunna ändra synen på jämställdhet och könsroller hos vår elevgrupp som utgörs av barn och ungdomar från Mellanöstern.

Vi har fått fram konkreta metoder för att ändamålet skall uppnås även genom innovationer som görs av bland annat våra modersmålslärare i form av samarbetet med andra lärare och modersmålslärares kommunikationssätt med elevernas föräldrar eller målsmän. Vi gör här

tolkningen att en medelväg mellan dessa två kulturella och sociala sfärer som vi beskrivit här ovan snart kommer att vara aktuell. Det är vad vår förhoppning vilar på.

Vi har i vår studie fått mycket värdefulla och positiva indikationer på att våra informanter arbetar i en sådan riktning som skapar goda förutsättningar för att kunna uppnå en syntes mellan olika kulturer inom ramen för jämställdhet och demokrati. Elever och föräldrar lär sig att respektera och acceptera människors olikheter, något som även Bunar och Lahdenpäre förespråkar i multikulturalitetens och interkulturalitetens spår.

10. Vidare forskning

Vi är ytterst nyfikna på att undersöka vad multikulturalismen och flerspråkighet har haft för betydelse i samhällets offentliga och privata sektorer.

Hur har flerspråkighet påverkat organisationer och humanresurser och produktivitet både i näringslivet och på olika offentliga och kommunala institutioner?

Har verkligen språkliga kunskaper och etniska bakgrunder varit till hjälp i en mer och mer internationaliserad värld? Har Sverige som exportberoende nation dragit nytta av sina flerspråkiga och multietniska medborgare?

Om så i fall – kan inte modersmålslära och ämnet i sig få en bättre status?

Referenser

- Almgard, P. H. & Qamhawi, Oraib (1993). *Läs- och skrivinläring, Mer än ett modersmål*. Stockholm. HLS Förlag
- Arvidsson, Håkan (2000). *Danmarks Jörg Haider* i Sydsvenska Dagbladet 26-02-2000
- Baker, C. (1995). *Barnets väg till tvåspråkighet. Råd till föräldrar och lärare i förskola och grundskola*. Uppsala: Påfågeln.
- Broman Ingegerd T. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön med historiska och nutida exempel*. Lund. Studentlitteratur.
- Bunar, N. (1999): *Multikulturalism är död, leve multikulturalism! – om den svenska skolans (multikulturella) möjligheter och begränsningar*. UTBILDNING & DEMOKRATI 1999, VOL 8, NR 3, 113–136.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2: andra upplaga. Malmö. Liber Ekonomi.
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. 2: andra upplaga. Malmö. Gleerups
- Forssell, A. (2007). *Boken om pedagogerna*. Stockholm. Liber.
- Frisén A. & Hwang P. (2006). *Ungdomar och identitet*. Falköping, Elanders.
- Gagnestam, E. (2003). *kultur i språkundervisning*. Karlstads Universitet.
- Gerle, E. (1999). *Mångkulturalism för vem?* Nora. Nya Doxa
- Gerle, E. (2000). *Mångkulturalismen och skola?* Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Giddens, A. (1999). *Runway world. How globalization is reshaping our lives*. London, Profile Books
- Hallden G. (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (sid 12, 15-16), Linköpings Universitet.
- Haglund, C. (2004) *Flerspråkighet och identitet*. Studentlitteratur: Lund.
- Hedlin, M. (2006). *Jämställdhet, en del av skolans värdegrund*. Stockholm: Liber AB.
- Holmegaard, M. (1999). *Språkmedvetenhet och ordinläring*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hyltenstam, K. (1996). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund. Studentlitteratur AB
- Hyltenstam K. & Tuomela, V. (1996). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*, s. 9–109. Lund. Studentlitteratur.

- Högdin, Sara (2007) *Utbildning på (o)lika villkor: Om kön och etnisk bakgrund i grundskolan*. Stockholm: Stockholms universitet. Doktorsavhandling (<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:196956/FULLTEXT01.pdf>)
- Ladberg, G. (2000). *Skolans språk och barnets - att undervisa barn från språkliga minoriteter*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3.uppl. Stockholm: Liber
- Lahdenperä, P. & Sundgren, E. (red.), *Skolans möte med nyanlända*. Stockholm: Liber AB. S. 182–204. https://www.skolverket.se/download/18.4fc05a3f164131a74185756/1538722375251/Interkulturalitet_i_undervisning_och_skolutveckling_Pirjo_Lahdenpera_20181003.pdf (hämtad 2019-04-23, kl. 22:10)
- Larsson, H. A. (2013). *Vår demokratis värdegrund. Aspekter på en högst väsentlig del av lärarutbildningens gemensamma kärna*. 3:e reviderade upplagan. Eksjö: Ordförandet i Eksjö.
- Läroplan För Grundskolan, Förskoleklassen och Fritidshemmet 2011. Reviderad 2016. Stockholm: Skolverket
- Nationalencyklopedin: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/j%C3%A4mst%C3%A4lldhet> (hämtad 2019-05-05, kl. 10:45)
- Riessman Kohler C. (2008) *Narrative Methods for the Human Sciences*. SAGE Publications Inc California.
- Sahlström, m.fl. (2013). *Språk och identitet i undervisning, inga konstigheter*. Stockholm: Liber AB
- Sjöberg L. (2009). *Skolan och den "goda" utbildningen för ett konkurrenskraftigt Europa*. Utbildning & demokrati 2009, volym 18, Nr 1, s. 33-58.
- Skolverket (2002). *Attityder till modersmål och integration*. Karos Future AB
- Stukåt, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Stukåt, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Säljö R. (2000). *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Svanberg I. & Mattias T. (1999). *I nationalismens bakvatten, om minoritet, etnicitet och rasism*. Lund, Studentlitteratur
- Svensson, Ann-Katrin (2012). *Med alla barn i fokus om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling*. Paideia.
- Trost, J. (2012). *Kvalitativa intervjuer*. Lund Studentlitteratur AB

Tvingstedt, A-L. (2011). *Barnen talar tvåspråk och har två kulturer. Föräldraperspektiv på tvåspråkig undervisning*. Malmö Högskolan: Lärande och samhället <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/1999/nr-3/nihad-bunar---multikulturalism-ar-dod-leve-multikulturalism-om-den-svenska-skolans-multikulturella-mojligheter-och-begransningar-.pdf> (hämtad 2019-05-03, kl. 16:05)

Wenneberg, S. B. (2010). *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö, Liber AB

Skolverket (2011). *Kommentarmaterial till kursplanen i modersmål utom nationella minoritetsspråk*. Reviderad 2016

Patel, R. & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (4:e uppl). Lund: Studentlitteratur.

Aftonbladet, lördag 2-11-2019 *Undervisning i modersmål kan få större plats:*
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/dOJj9X/undervisning-i-modersmal-kan-fa-storre-plats>.

Lahdenperä, Pirjo 2017. Se föräldrarnas kompetens. *Pedagogiska magasinet*, 22 september 2017. <https://pedagogiskamagasinet.se/se-foraldrarnas-kompetens/> hämtad och läst 14 december 2019.

- Intervjun av den egyptiska barnuppfostrans- och familje-experten och samhällskritikern Noha Abu-Sitta i *Elblad-online magasinet*. <https://www.elbalad.news/3764841> (hämtad 2019-05-02, kl. 9:15)
- <https://www.vetenskapsteori.se/c1vetmet.htm>.